

УЧАСТЬ ДЕРЖАВИ У КРЕДИТУВАННІ МАЛОГО АГРОБІЗНЕСУ

Макаренко Ю.П., к.е.н., доцент, докторант

ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України м. Київ

Воронько Т.В., к.е.н.,

Полтавська державна аграрна академія

Стаття присвячена дослідженню проблеми кредитування малого агробізнесу на сучасному етапі із врахуванням специфіки галузі, обґрунтуванню доцільності пільгового кредитування та створенню сільських кредитних кооперативів.

The article is devoted research's problem of crediting agrarian enterprise on the modern stage recognition specific of industry, ground's expedience of the favourable crediting and creation's rural credit cooperative stores.

Постановка проблеми. Розвиток агропромислового комплексу і сільського господарства як його основи визначає потенціал інших галузей економіки, рівень продовольчої безпеки держави та соціально-економічну ситуацію в країні. Необхідність державної підтримки аграрного сектора в ринковій економіці доведена досвідом західних країн, у яких склалися різноманітні форми, системи і методи цієї підтримки, її рівень у країнах ЄС і Північної Америки набагато вище, ніж в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових праць, присвячених теорії кредиту та проблемам кредитування сільськогосподарських підприємств, на особливу увагу заслуговують праці зарубіжних та вітчизняних учених В. Амбросова, В. Андрійчука, С. Вальтера, М. Дем'яненка, О. Гудзь, М. Ельдієва, І. Кириленка, О. Кузьміна, Т. Ковальчук, П. Лайко, М. Лишанського, Ю. Лузана, Т. Майорової, М. Маліка, І. Маслової, В. Міщенко, А. Мороза, Д. Олійника, Г. Пиріг, Д. Полозенка, П. Саблука, В. Ситника, В. Ткаченко, І. Чапко, М. Янківа.

Постановка завдання. З'ясування основних проблем сільгосптоваровиробників при отриманні кредитних ресурсів; обґрунтування потреби державного втручання в кредитну систему аграрного підприємництва та пропозиції напрямів економічних заходів щодо удосконалення сільськогосподарського кредитування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування ринково-підприємницького середовища в аграрній сфері економіки України та його розвиток практично неможливі без ефективної кредитної системи. Виникає питання у зв'язку з цим: чи є потреба державного втручання в кредитну систему агробізнесу? Відповідь повинна бути стверджувальною. Зумовлене це такими обставинами.

1. Комерційні банки – це такі установи, які функціонують на комерційних засадах, тобто позика має бути повернена у зазначений термін із відсотками. Але не всі господарюючі суб'єкти в силу дії об'єктивних і суб'єктивних причин можуть виконати свої кредитні зобов'язання. Особливо це стосується сільського господарства, в якому ризик у підприємницькій діяльності

більш вірогідний, ніж в інших галузях економіки (залежність результатів виробництва від погодно-кліматичних умов). В Україні ця проблема доповнюється негативами „первісного накопичення капіталу”, становлення ринкових відносин. У цілому потреби в кредиті значно перевищують заставні ресурси господарюючих суб'єктів. І, зрозуміло, що це гальмує їх кредитування, особливо довгострокове. До речі, у країнах Заходу 40 % кредитних ресурсів виділяються сільгоспвиробникам під заставу землі і нерухомості [2, с. 7].

2. Не вирішена проблема доступності кредитів з точки зору помірності плати за нього – тут можна зрозуміти кредитну політику комерційних банків. Вони функціонують в умовах відсутності належної політичної й економічної стабільності, страхують себе і від можливих сплесків інфляції, темпи якої можуть перевищити кредитну ставку, і банк тоді не тільки не отримає прибутку, а й понесе втрати від позики.

За таких умов кредитна політика комерційних банків щодо аграріїв не відповідає їх потребам. Окрім того, поки що банки ускладнюють процедуру одержання кредиту великою кількістю різних документів, а застава має у 2-3 рази перевищувати обсяги кредитних коштів.

На відміну від інших галузей національного господарства, аграрний бізнес має ряд специфічних особливостей, що потребують постійного та своєчасного вкладення коштів і своєчасного надання кредитів з різними термінами погашення, основними є природно-кліматичні та соціально-економічні й політичні фактори.

Зокрема, до першої групи факторів можна віднести неможливість організації поточного виробництва; наявність сезонного розриву між вкладенням коштів та їх надходженням від реалізації виробленої продукції; безперервність процесів відтворення; необхідність тримати в обороті значний запас сировини та матеріалів, що уповільнює швидкість обігу коштів і потребує відповідних форм кредитного забезпечення необхідного обсягу оборотних засобів; використання значної частки продукції як сировини для продовження процесу виробництва й специфічного кредитного забезпечення як за формою, так і за терміном; потребу в швидкій переробці або реалізації виробленої продукції і визначає необхідність у гарантованих видах оплати тощо.

До соціально-економічних та політичних факторів, що обумовлюють значну потребу в інвестиційному забезпеченні агробізнесу, в тому числі кредитного характеру, можна віднести значний моральний і фізичний знос засобів виробництва, що викликає потребу у значних довгострокових вкладеннях; випередження темпів росту витрат виробництва над темпами зростання реалізаційних цін на вироблену продукцію, в результаті чого виник диспаритет цін, ліквідація якого потребує значної фінансової підтримки з боку держави; зростання заборгованості за реалізовану сільськогосподарську продукцію, що вимагає вдосконалення системи розрахунків та збільшує потребу в додатковому фінансовому забезпеченні галузі; відмову переробників сільськогосподарської сировини брати участь у формуванні фінансових ресурсів підприємств аграрного сектору економіки, що викликає додаткову

потребу в фінансовій підтримці товаровиробників, в тому числі кредитного та безоплатного характеру; висока ризиковість; специфічність застави; невідповідність ступеня ризику та прибутковості тощо.

Існуюча система кредитування малого агробізнесу має потребу в термінових перетвореннях.

Основними перешкодами на шляху отримання кредитів для аграрних підприємств є наступні: недостатнє розуміння кредитних ризиків; невисокий рівень капіталізації кредитних установ; коротка кредитна історія позичальників; відсутність досвіду – початкові стадії розвитку кредитування села в Україні; відсутність експертів кредитного ринку; недостатня підготовка або відсутність кваліфікованих фахівців, застарілі методи управління; високі процентні ставки; низька капіталізація та маленькі розміри кредитних спілок у сільській місцевості; відсутність зовнішнього або міжнародного фінансування та страхування ризиків; неналежне управління в середовищі кредиторів; відсутність фінансових навичок та належного обліку в малих агропідприємствах; відсутність уніфікованої банківської політики; відсутність своєчасного доступу до всебічної ринкової інформації; низька рентабельність та нестабільний рух готівки в сільському господарстві; застарілі методи керівництва; слабка диверсифікація виробництва; дефіцит ліквідних гарантій; завищення розмірів застави; правове неврегулювання питань власності на землю; непрозорість ринку; відсутність стабілізаційних фондів (резервів); низький рівень розвитку інфраструктури (в т. ч. незначна кількість філій комерційних установ у сільській місцевості) тощо.

Із вітчизняної практики відомо, що, яка б організація кредитного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників не була запропонована, при збитковості і низькорентабельності підприємства повернення позичок не буде забезпечене. На нашу думку, для удосконалення механізму сільськогосподарського кредиту необхідна організація економічних заходів за наступними напрямками.

По-перше, кредит повинен бути доступним для всіх підприємств аграрного сектора. При цьому маєтсья на увазі загальна стабілізація кредитно-фінансової системи і грошового обігу.

По-друге, необхідне прийняття рішень на державному рівні щодо пільгового кредитування галузі. Закони повинні бути обґрунтовані і виходити з реальних потреб сільського господарства в кредитних ресурсах.

По-третє, держава повинна взяти на себе функцію довгострокового кредитування сільськогосподарських підприємств під прийнятні ставки, тому що в нинішніх умовах фінансової кризи комерційні банки практично не видають сільському господарству кредити на термін більше одного року.

По-четверте, необхідно продовжувати державне фінансування поставчань засобів виробництва для села на умовах лізингу.

По-п'яте, стимулювати організацію кредитних товариств і кооперативів.

По-шосте, розвивати механізм кредитування під заставу сільськогосподарської продукції, нерухомості і землі, кредитування у товарній формі, у

тому числі на державному рівні. Причини недоступності кредитних ресурсів для аграрного сектора полягають на сьогоднішній день у дорожнечі грошей [3, с. 273-274].

Важливим для малого агробізнесу є врахування специфіки умов, в яких вони працюють, через створення та дотримання гнучких сезонних графіків надання (погашення) кредитів, диференційованість підходів до позичальників, використання методик оцінки фінансово-економічного стану позичальників з урахуванням галузевих особливостей, оформлення застави під майбутній врожай, тварин тощо.

Державна підтримка на найвищому рівні повинна допомагати системі пільгового кредитування. Для здійснення пільгового кредитування необхідне створення фонду пільгового кредитування і кредитних гарантій сільського господарства. Формуватися цей фонд може за рахунок коштів, які щорічно виділяються з центрального і місцевого бюджетів на поворотній основі. На поповнення цього фонду можуть бути також спрямовані бюджетні кошти, що вивільняються у зв'язку зі скороченням переліку дотацій і компенсацій, що надаються сільськогосподарським підприємствам на беззворотній основі, а також бюджетні позички, передбачені для закупівлі сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства до державного резерву.

Обмеженість власних коштів змушує аграрні підприємства сподіватися на підтримку з боку держави і зумовлює необхідність розвивати як банківські, так і партнерські форми кредитування [1, с. 90].

На нашу думку, одним з найбільш ефективних шляхів забезпечення села позиковими коштами є організація в районах кредитного кооперативного банку, початковим етапом якого повинне стати виникнення більш дрібних структурних одиниць – сільських кредитних кооперативів.

Доцільно створювати кредитні кооперативи на рівні районів, що об'єднують виробників сільськогосподарської продукції, інших товарів і послуг для села, ремонтних і обслуговуючих підприємств, сільськогосподарський кредитний кооператив повинен об'єднувати сільських товаровиробників усіх рівнів, від великих колективних підприємств до фермерських господарств [3, с. 275].

Важливим моментом у діяльності кредитного кооперативу має стати солідарна відповідальність його учасників за зобов'язаннями на початковому етапі організації кооперативу, об'єднання майна всіх членів кредитної організації має стати своєрідним гарантом повернення боргів іншим кредиторам. Крім того, за цих умов, солідарний розподілений ризик є прийнятним для кожного окремого члена кооперативу.

Висновки. Сільське господарство – це сфера виробництва, де кредитні відносини відіграють вирішальну роль. Об'єктивна необхідність використання кредитних відносин в аграрній сфері економіки пов'язана з особливостями сільськогосподарського виробництва, нерівномірністю руху оборотних фондів підприємств, значними відхиленнями потреби в оборотних засобах від їх фактичної наявності.

За сучасних умов господарювання аграрних підприємств державне регулювання кредитної системи є нагальною та невирішеною проблемою, впровадження окремих її елементів є неефективним і носить несистематичний характер.

Зростання кредитування агробізнесу є можливим за умов удосконалення механізму захисту прав кредиторів. Цьому сприятиме формування земельного ринку, скасування мораторію на іпотечку земель сільськогосподарського призначення, введення державою, створення кредитних кооперативів тощо. Упевненість фінансово-кредитної установи в тому, що наданий кредит буде своєчасно повернутий з виплатою відповідних відсотків, є однією із запорок збільшення обсягів кредитування аграрного сектору економіки.

Для активізації кредитного обігу необхідно, щоб відсоткова ставка по сільськогосподарських кредитах була нижче норми прибутку сільського господарства. Таке здепешевлення капіталу може викликати економічний підйом, якщо тільки воно буде результатом численних рішень інвесторів. Це можливо за умови або росту рентабельності сільського господарства, або зниження ціни кредитних ресурсів.

Література:

1. Колотуха С. М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С. М. Колотуха, І. П. Борейко // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 89-96.

2. Кучма Л. Д. Курс на пріоритетний розвиток села / Л. Д. Кучма // Економіка АПК. – 1997. - № 1. – С. 3-15.

3. Макаренко А. П. Теорія і практика державного регулювання в аграрній сфері : [монографія] / А. П. Макаренко. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН, 2009. – 636 с.

УДК 334.72:338.48

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ: СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НА ПОЛТАВЩИНІ

Галич О.А., к.е.н., доцент

Шевченко І.В., здобувач

Полтавська державна аграрна академія

Узагальнено наукові підходи до визначення сутності категорії «сільський зелений туризм». Визначено передумови та перспективи розвитку зеленого туризму на Полтавщині.

The scientific going is generalized near determination of essence of category "rural green tourism". Pre-conditions and prospects of development of green tourism are certain on Poltava.

Постановка проблеми. Реформування економічних відносин і структурна перебудова економіки України визначають необхідність пошуку нових нетрадиційних напрямів діяльності в межах сільських територій, спрямованих на підвищення рівня життя сільського населення. Одним із перспективних шляхів забезпечення ефективною зайнятості населення сільських